

УДК 811.11,37,373-118

Прима В. В.

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВНИКОВИХ ДЕФІНІЦІЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ «ТУРИЗМ» (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Стаття присвячена розгляду основних аспектів дослідження англомовної туристичної термінології, зокрема словникового. Розглянуто загальні характерні риси англомовних тлумачних словників і особливості функціонування в них туристичних термінів.

Ключові слова: термінологічне поле, термін, термінологія, путівник.

Прима В. В. Особенности словарных дефиниций терминологического поля «туризм» (на материале английского языка). – Статья.

Статья посвящена рассмотрению основных аспектов исследования англоязычной туристической терминологии, в частности словарного. Рассмотрены общие характерные черты англоязычных толковых словарей и особенности функционирования в них туристических терминов.

Ключевые слова: терминологическое поле, термин, терминология, путеводитель.

Prima V. V. Peculiarities of dictionary definitions of the terminological field “tourism” (on English materials). – Article.

The article outlines main aspects of study of the English tourism terminology, in particular; vocabulary. General specific features of the English dictionaries and peculiarities of tourism terms functioning in them have been viewed in the article.

Key words: terminological field, term, terminology, guide book.

Постановка проблеми. Дослідження туристичної термінології невід’ємне від її лексикографічного опису, оскільки наявність словників термінів туризму можна розглядати як необхідну умову подальшого розвитку наукового підходу до вивчення туристичної термінології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із теми. Як показує проведений аналіз теоретичних і практичних аспектів дослідження термінології в працях сучасних вітчизняних лінгвістів, найбільш поширеною тенденцією є об’єднання двох аспектів (функціонального та системного) для повного висвітлення особливостей тієї чи іншої терміносистеми.

Мета нашої роботи полягає в розгляді особливостей функціонування англомовних словникових дефініцій туристичної термінології.

Виклад основного матеріалу. Авторська установка укладача словника виражається насамперед у предметній орієнтації. У термінологічній лексикографії, зокрема й у туристичній, слід говорити про тематичну орієнтацію, оскільки першим етапом роботи над словником є визначення тематичного пласта спеціальної лексики, унаслідок чого встановлюється загальнонауковий, багатогалузевий, галузевий або вузькогалузевий характер термінологічного словника [1]. За даними проведеного нами аналізу словників, усі англомовні словники є галузевими, оскільки вони охоплюють терміни, що належать до сфери туризму й подорожей. При цьому велику частину словників можна визнати комплексною, оскільки в них об’єднується термінологія декількох суміжних галузей знання [2].

Авторська установка обумовлює й призначення словника, яке визначається характером його використання. На цій підставі виділяються перекладні, учбові, довідкові й інформаційні словники [2].

Практично всі вивчені нами англомовні видання є довідковими словниками, які можна віднести до тлумачно-енциклопедичного типу. Існує думка, що одномовні тлумачні словники переважають серед термінологічних словників [3].

Елементом авторської установки словника є і його спрямованість на певного адресата. Майже всі англомовні словники розраховані на широке коло фахівців і людей, що в роботі стикаються з туристською термінологією: практичних працівників – фахівців туристичних і готельних підприємств, викладачів, студентів, а також на самих туристів.

До питань авторської установки належать і принципи відбору спеціальної лексики, що підлягає включенню в словник. Це, наприклад, питання вибору джерел для відбору термінів і критерії виділення спеціальної лексики: відмежування термінів від інших слів, термінів цієї галузі знань від термінів суміжних областей, а також від загальнонаукових і загальнотехнічних термінів. Аналіз наявних словників показав, що питання відбору термінів вирішується емпірично й дуже суб’єктивно, оскільки практично всі видання містять велику кількість загальнонаукових термінів і термінів, що не мають прямого відношення до сфери туризму.

До проблеми макрокомпозиції словників належать такі питання композиції словника, як вибір принципу розташування лексики, визначення складу основних частин словника, а також способів представлення в словнику багатослівних одиниць (термінологічних поєднань), багатозначних лексем [1].

Аналіз порядку розташування словникових статей показав, що найбільш поширеним є алфавітний порядок; усі англомовні словники побудовані за таким принципом: кожна термінологічна

одиниця має свою статтю, і всі статті розташовуються в строго алфавітному порядку.

Багатозначні й омонімічні терміни представлені в туристичних словниках, як правило, в одній статті, наприклад:

Terminal

(a) *Passenger and/or cargo area at the end of transport routes where passengers embark and disembark and cargo is loaded and unloaded. Air transport terminals in city centers are known as air terminals or city terminals.*

(b) *Computer equipment normally consisting of a keyboard and visual display unit (VDU) screen linked to the computer; which enables the operator to input data and instructions and obtain output [6].*

Проблеми мікрокомпозиції спеціального словника пов'язані з вибором лексикографічних реквізитів власне словникової статті. Порівняльне дослідження термінологічних словників сфери туризму показало, що лексикографічні реквізити, які використовуються в цих словниках, можна розбити на декілька груп. До формальних реквізитів можна віднести відомості про вимову й наголос терміна; тільки один словник ([7]) наводить транскрипцію з наголосом, що пояснюється його учбовою спрямованістю.

До формальних реквізитів також можна віднести різні граматичні відомості про термін. В англійських виданнях наводиться частиномовна приналежність терміна й нерегулярні форми словозміни.

До групи формальних ознак належать і відомості про фонетичні, графічні, морфологічні й синтаксичні варіанти, а також відомості про короткі або повні варіанти терміна. Практично всі англійські словники відбивають графічні варіанти, пов'язані з ареальною приналежністю (британський чи американський варіанти (*traveller – US traveler*) короткі / повні варіанти (*health tourism – health – care tourism*)).

Наступну групу реквізитів, які використовуються в туристських термінологічних словниках, можна назвати атрибутивною; до неї належать різні засоби атрибуції (тобто віднесення до певного лексичного пласта) одиниць опису. В англійських словниках використовуються помітки й індекси тематичної сфери або групи, до якої належить ця спеціальна одиниця, наприклад:

HOTELS

Boutique hotel

A term popularized in North America and the United Kingdom to describe hotels which have typically between 10 and 100 rooms, but can be as small as 2 rooms in a commercial setting (as opposed to rooms for rent in private residences), and often contain luxury facilities in unique or intimate settings with full service accommodations.

У всіх англійських словниках також є ареальні реквізити, тобто помітки специфічного вжи-

вання термінів в окремих ареалах (національні тлумачення). В основному фіксуються терміни, що трапляються або тільки в США, або в Європі, наприклад:

Agency tour

A term used in the USA to describe a fam trip [6];

Animator

A leisure activities coordinator. The word is not used in the UK or, generally, outside continental Europe [9].

Багато авторів англійських словників наводять і стилістичні помітки, які дозволяють виділити, окрім термінів, професіоналізми й жаргонізми, наприклад:

Bucket shop

A slang term for a retail outlet selling cut-price wares, e.g., a travel agency which deals in unofficially discounted airline tickets, also known as discount ticket agency [7].

Говорячи про мікрокомпозицію аналізованих словників, необхідно зупинитися й на особливостях тлумачення туристичних термінів. Цій проблемі лексикографи приділяють багато уваги в зв'язку з тим, що проблема опису значення слова в словнику є центральною й найбільш досліджуваною в більшості словників. Практично всі автори англійських словників в якості засобу пояснення значення терміна вибирають енциклопедичне визначення, тобто дають розгорнуте визначення із залученням великої кількості екстралінгвістичного пояснювального матеріалу, наприклад:

Attractions

Things or activities which attract tourists, for example the CN Tower in Toronto, the tallest man-made free-standing structure, to be contrasted with the great natural attraction Niagara Falls [7].

Ця особливість яскраво прослідковується в нижченаведеному визначенні:

Motor hotel (shortened to motel):

*A hotel designed for motorists, and usually has a parking area for motor vehicles. Entering dictionaries after World War II, the word **motel**, coined in 1925 as a portmanteau of motor and hotel or motorists' hotel, referred initially to a type of hotel consisting of a single building of connected rooms whose doors faced a parking lot and, in some circumstances, a common area; or a series of small cabins with common parking. Motels are often privately owned, though motel chains do exist.*

As the provincial highways and the United States highway system began to develop in the 1920s, long-distance road journeys became more common, and the need for inexpensive, easily accessible overnight accommodation sited close to the main routes led to the growth of the motel concept. Motels peaked in popularity in the 1960s with rising car travel, only to decline in response to competition from the newer chain hotels which became commonplace at

highway interchanges as traffic was bypassed onto newly constructed freeways. Several historic motels are listed on the U.S. National Register of Historic Places, the United States federal government's official list of districts, sites, buildings, structures, and objects deemed worthy of preservation [9].

Наші спостереження також показують, що всі англомовні словники наводять наявні еквіваленти, включаючи дублети й варіанти.

У ході аналізу особливостей опису туристичних термінів у словниках також слід згадати, що всі англомовні словники характеризуються досить високою організацією довідкового апарату, що є істотним для правильного розуміння парадигматичних і синтагматичних характеристик терміна. У них використовуються такі маркери, як *see*, що відсилає до близьких за значенням термінів або синонімів; *see also*, що відсилає до термінів тієї ж галузі або до термінів, в якому сенсі протиставлених наведеному.

Перейдемо до розгляду особливостей словникових дефініцій туристичних термінів в англомовних тлумачних словниках. Насамперед проаналізуємо словникові визначення ключових термінологічних одиниць.

Термін «*tour*» досить поширений в англійській мові. *New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language* дає йому таке визначення:

"A going or traveling round from place to place, a round; an excursion or journey including the visiting of a number of places in a circuit or sequence; often qualified, as cycling, walking, wedding tour" [10].

(«*Похід або мандрівка з місця на місце, по колу; екскурсія чи мандрівка, яка передбачає поступове відвідання кількох місць; часто кваліфікується як велосипедний, пішохідний, весільний тур*»).

Термін «*tourism*» в англійській мові має таке значення:

"Tourism – the theory and practice of touring; travelling for pleasure; the business of attracting tourists and providing for their accommodation and entertainment; the business of operating tours" [10]

«*Туризм – теорія й практика мандрівки для задоволення. Також бізнес, який полягає в залученні туристів і забезпеченні їх проживанням і розвагами; бізнес по управлінню турами*».

Як бачимо, англомовна номінація туризму містить сему «*мандрівка для задоволення*». Цю ж сему бачимо й у номінації туриста:

"Tourist – one who makes a tour or tours; one who does this for recreation; one who travels for pleasure or culture, visiting a number of places for the objects of interest, scenery, or the like; a member of a touring sports team" [10].

«*Турист – людина, яка здійснює тур чи тури; людина, яка робить це з метою відпочинку; лю-*

дина, яка мандрує для задоволення чи з метою культурного збагачення, відвідуючи різноманітні місця заради їх пам'яток, пейзажу і т. д.; член туристичної спортивної команди».

Зазначимо, що дефініції туристичних термінів у різних словниках є майже ідентичними. Відрізняються використані в дослідженні словники лише кількістю представлених у своєму лексичному корпусі туристичних термінологічних одиниць. Наведемо деякі приклади.

"Tourism

The activity of traveling to a place for pleasure.

The business of providing hotels, restaurants, entertainment, etc., for people who are traveling" [5].

Подібну картину бачимо й на прикладі цієї дефініції:

"Tourist

A person who travels to a place for pleasure.

A member of a sports team that is playing a series of official games in a foreign country" [5].

Якщо порівнювати дефініції досліджуваних термінів у тлумачних словниках і енциклопедіях, слід зазначити, що останні надають багато екстралінгвістичної інформації стосовно історії розвитку цієї сфери. Водночас базові семантичні ознаки, зафіксовані тлумачними словниками, наявні також і в спеціалізованих джерелах. Ця теза ілюструється такими прикладами:

Tourism

The act and process of spending time away from home in pursuit of recreation, relaxation, and pleasure, while making use of the commercial provision of services. As such, tourism is a product of modern social arrangements, beginning in Western Europe in the 17th century, although it has antecedents in Classical antiquity. It is distinguished from exploration in that tourists follow a "beaten path", benefit from established systems of provision, and, as befits pleasure-seekers, are generally insulated from difficulty, danger, and embarrassment. Tourism, however, overlaps with other activities, interests, and processes, including, for example, pilgrimage. This gives rise to shared categories, such as "business tourism", "sports tourism" and "medical tourism" (international travel undertaken for the purpose of receiving medical care) [9].

Не тільки тлумачення, а й стислу історію розвитку готельного бізнесу наведено в енциклопедичному визначенні готелю:

Hotel

Building that provides lodging, meals, and other services to the traveling public on a commercial basis. Inns have existed since ancient times (e.g., along the Roman road system during the Roman Empire) to serve merchants and other travelers. Medieval European monasteries operated inns to guarantee haven for travelers in dangerous regions. The spread of travel by stagecoach in the 18th

century stimulated the development of inns, as did the Industrial Revolution. The modern hotel was largely the result of the railroads; when traveling for pleasure became widely popular, large hotels were often built near railroad stations. In 1889 the Savoy Hotel in London set a new standard, with its own electricity and a host of special services; the Statler Hotel in Buffalo, N.Y. (1908), another landmark, catered to the growing class of business travelers. After World War II, new hotels tended to be larger and were often built near airports. Hotel chains became common, making purchasing, sales, and reservations more efficient. Hotels fall into three categories: transient hotels; resort hotels, intended primarily for vacationers; and residential hotels, essentially apartment buildings offering room and meal service.

Ще однією відмінністю загальнономовних тлумачних словників англійської мови від спеціалізованих енциклопедій є те, що нормативні словники орієнтуються на пересічного мовця та людину, що вивчає мову. Цим пояснюється наведення синонімічного ряду певної номінації, наприклад:

Tourist

A person who travels for pleasure <tourists from all over like to take pictures of the alligators in the bayou>

Synonyms: excursionist, rubberneck, rubbernecker, sightseer, traveler (or traver), tripper [chiefly British]

Related Words: holidayer, holidaymaker [chiefly British], vacationer, vacationist; guest, hosteler (or hosteller), visitor; transient; journeyer, pilgrim, wayfarer; snowbird, sunseeker [5].

Hotel

A place that provides rooms and usually a public dining room for overnight guests <for their 50th anniversary they stayed at one of the finest hotels in San Francisco>

Synonyms: auberge, caravansary (or caravanserai), hospice, hostel, hostelry, inn, lodge, public house, tavern

Related Words: B and B, bed-and-breakfast, guesthouse; apartment hotel; accommodations, lodgings, rest; court, motel, motor court, motor inn, motor lodge, resort, spa, tourist court, youth hostel; camp, campground; bunkhouse, dorm, dormitory; boarding house, lodging house, rooming house; doss-house [chiefly British], fleabag, flophouse.

Як бачимо, це лексикографічне джерело наводить також приклади мовленнєвого втілення тієї чи іншої номінації.

Отже, наш аналіз показав, що енциклопедії реєструють більше номінацій за рахунок детальної диференціації певного поняттєвого поля, тоді як на рівні повсякденного спілкування мовці віддають перевагу номінаціям, що позначають ба-

зові одиниці в класифікації об'єктів, нехтуючи лексичними одиницями із субординатним рівнем конкретності. Так, наприклад, із майже 70 різновидів туризму, що фіксуються енциклопедіями, лише 7 наявні в тлумачних словниках. Порівняємо дефініції екотуризму.

Ecotourism

The practice of traveling to beautiful natural places for pleasure in a way that does not damage the environment there [10].

Ecotourism is a form of tourism involving visiting fragile, pristine, and relatively undisturbed natural areas, intended as a low-impact and often small scale alternative to standard commercial (mass) tourism. Its purpose may be to educate the traveler, to provide funds for ecological conservation, to directly benefit the economic development and political empowerment of local communities, or to foster respect for different cultures and for human rights. Since the 1980s ecotourism has been considered a critical endeavor by environmentalists, so that future generations may experience destinations relatively untouched by human intervention. Several university programs use this description as the working definition of ecotourism. Generally, ecotourism focuses on socially responsible travel, personal growth, and environmental sustainability. Ecotourism typically involves travel to destinations where flora, fauna, and cultural heritage are the primary attractions. Ecotourism is intended to offer tourists insight into the impact of human beings on the environment, and to foster a greater appreciation of our natural habitats. Responsible ecotourism includes programs that minimize the negative aspects of conventional tourism on the environment and enhance the cultural integrity of local people. Therefore, in addition to evaluating environmental and cultural factors, an integral part of ecotourism is the promotion of recycling, energy efficiency, water conservation, and creation of economic opportunities for local communities. For these reasons, ecotourism often appeals to advocates of environmental and social responsibility [6].

Висновки. Зібраний у ході дослідження матеріал свідчить про те, що в реалізації пояснювальної функції дефініційних словників велике прагматичне навантаження несе базова лексика туристичного дискурсу, емоційно-експресивне забарвлення якої сприяє детальному опису об'єкта. Як бачимо, енциклопедії наводять не лише значення різновидів туризму, а й цілі, які переслідує цей різновид відпочинку.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в детальному аналізі лінгвокультурологічних і функціонально-стильових параметрів англійських дефініцій термінологічного поля «туризм».

Література

1. Гринев-Гриневиц С.В. Введение в терминологию : Как просто и легко составить словарь : [учебное пособие] / С.В. Гринев-Гриневиц. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 224 с.
2. Девкин В.Д. Очерки по лексикографии / В.Д. Девкин. – М. : Прометей, 2000. – 395 с.
3. Прима В.В. Англomовна туристична термінологія (мотиваційний аспект) / В.В. Прима // Записки з романо-германської філології. – 2017. – № 2 (37). – С. 59–63.
4. Adams V. An Introduction to modern English word-formation / V. Adams. – London : Longman, 1973. – 230 p.
5. American Heritage Dictionary of the English Language. – Boston : Houghton Mifflin Company, 1976. – 1550 p.
6. Collin P. Dictionary of Hotels, Tourism and Catering Management / P. Collin. – Teddington : Peter Collin Publishing, 1994. – 348 p.
7. Harris R. Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality Terms. R. Harris, J. Howard. – Melbourne : Hospitality Press, 1996. – 511 p.
8. Longman Dictionary of English Language and Culture. – Edinburgh, 1998. – 1568 p.
9. Medlik S. Dictionary of Travel, Tourism & Hospitality. Third edition / S. Medlik. – Oxford : Butterworth-Heinemann, 2003. – 283 p.
10. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Danbury, 1993. – 1216 p.